

*induction and deduction, methods of description, systematization, comparison and generalization. **Research results.** It is established that to study English for professional students of technical specialties in online learning, it is advisable to use the following modern teaching methods: discussion, project work, listening, role-playing games, stimulating discussion and debate, "musical dialogues", "real grammar", storytelling. A number of modern technologies used for online learning of English for professional students of technical specialties, including computer technology, are identified: audio and video tools; online platforms (Moodle, Learning.ua, Stepik, Learningapps, Padlet, Prezzi, LearningApps.org, Mentimeter, Kahoot, Quizlet, Microsoft Teams); podcasts in English (Se-radio.net, Herdingcode.com, Ruby5.codeschool.com, Fivejs.codeschool.com); online blogs, online magazines, online exercises (BBC Learning English, British Council Learn English, Cambridge Assessment English); electronic textbooks and electronic dictionaries (Cambridge English Dictionary, Oxford English Dictionary, Longman Dictionary of Contemporary English, Collins English Dictionary); Skype, Viber, Telegram, Zoom, Messenger, Hangouts applications. It was found that the information resources used for online learning of English for professional students of technical specialties are subject to certification. **Practical significance.** The methods and technologies of online English language learning considered in the article can be used in the educational process of technical free speech in online classes on professional foreign language in the conditions of quarantine caused by the pandemic COVID-19. Prospects for further research are seen in revealing the basic principles of combining online and offline learning of English for professional students of technical specialties.*

Key words: online learning, professional English, students of technical specialties, online learning methods, online learning technologies.

УДК 373.2.015.031:502

Людмила Волкова

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ORCID ID [0000-0003-1635-0657](https://orcid.org/0000-0003-1635-0657)

DOI 10.24139/2312-5993/2021.04/335-341

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ПРАЦІ В ПРИРОДІ

У статті відображено результати вивчення педагогічної літератури з проблеми ознайомлення дошкільнят із природою шляхом трудового виховання та здійснено аналіз щодо ознайомлення дошкільнят із природою методом праці в природі. Виявлено вплив праці у природі на освітньо-виховний процес у вихованні дошкільнят. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження, як теоретичний аналіз, узагальнення, експеримент.

Ключові слова: дошкільник, екологічна свідомість, розвивальне природне середовище, екологічна культура, трудове виховання, трудова діяльність, праця.

Постановка проблеми. До найактуальніших проблем сьогодення, що торкаються кожного жителя планети й від якого залежить майбутнє людства, належать екологічні проблеми. Викликані недалекоглядним, нерозумним, необґрунтованим ставленням людини до природи. Аналіз екологічної ситуації на нашій планеті свідчить про те, що нинішня криза охопила сфери мислення людини, її екологічну свідомість і практичну

діяльність. Глобальне знищення природи – це лише побічний результат згубної діяльності суспільства. Тому актуальною в наш час є проблема формування екологічної свідомості дітей.

У дитини, яка приходить у дитячий садок, ще не сформовані стійкі погляди, переконання, інтереси, тому вихователі ставлять перед собою завдання – сформувати мислення, екологічну культуру, учать дитину з раннього віку жити за законами природи. І саме дитячий садок для цього має неабиякі можливості, бо саме з раннього віку в дитини закладаються: інтелект, мислення, природна допитливість, інтерес до всього оточуючого.

Формування екологічної свідомості – найважливіше завдання дошкільної установи в даний час. Дошкільна установа вже сьогодні покликана проявити наполегливість у вихованні нового покоління, якому властиво особливе бачення світу як об'єкту його постійної турботи. У дітей дошкільного віку є необхідні передумови формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи. Їм доступне розуміння різнобічних цінностей природи, вони вміють виразити свої емоції від спілкування з природою у творчій діяльності, знають правила поведінки в природі, можуть оцінити свої вчинки та вчинки інших.

Аналіз актуальних досліджень. Виховувати працьовитість і дбайливе ставлення дітей до природи – одне з важливих завдань загальної роботи з охорони навколишнього середовища. Вплив рідної природи кожен із нас більшою чи меншою мірою відчував на собі і знає, що вона є джерелом перших конкретних знань і тих радісних переживань, які часто запам'ятовуються на все життя. Ознайомлення дошкільнят із природою – це засіб утворення в їхній свідомості реалістичних знань про навколишню природу, заснованих на чуттєвому досвіді й вихованні правильного ставлення до неї. Праця в природі як основний практичний метод ознайомлення дошкільників із природою має важливе значення. Безпосередньо стикаючись із предметами і явищами природи, діти набувають конкретні знання про неї, установлюють деякі зв'язки між розвитком рослин та доглядом за ними людини. Усе це позитивно впливає на розвиток мислення, створює основу для матеріалістичного світорозуміння. Систематична праця на городі, у саду, квітнику і куточку природи підвищує інтерес до рослин і тварин, допомагає виховувати в дітей любов і дбайливе ставлення до об'єктів природи, сприяє формуванню працьовитості та інших моральних якостей. Посильна фізична праця робить корисний вплив на загальний розвиток дітей, сприяє розвитку функцій аналізаторів, і, у першу чергу, рухового. Також трудове виховання є необхідною, найважливішою умовою успішної підготовки дітей до навчання

в школі. Діти, виховані з ранніх років у праці, відрізняються в школі самостійністю, організованістю, активністю, охайністю, умінням себе обслужити. Крім того, як зазначалося раніше, праця в природі сприяє формуванню екологічної свідомості дітей, що є дуже важливим на сучасному етапі розвитку людства. В. Сухомлинський писав, «що школа майбутнього повинна найповніше використовувати для гармонійного розвитку людини все, що дає природа і що зможе зробити людина для того, щоб природа служила їй. Уже через це ми повинні берегти і поновлювати природні багатства, які маємо» (Лисенко, 1994, с. 67).

Вирішенням цих проблем займалася Н. Рідей у своїх монографіях та наукових статтях (Рідей та Дуднік, 2012; Рідей та ін., 2015).

Актуальність обраної теми визначається тим, що для ефективного здійснення роботи із ознайомлення дошкільників з природою необхідно проводити не тільки комплекс занять, але й залучати до практичної діяльності за допомогою різноманітних форм організації праці в природі. Тому саме «Екологічне виховання дітей дошкільного віку в процесі праці в природі» є темою даної роботи.

Мета дослідження – виявити, як впливає праця в природі на освітньо-виховний процес у вихованні дошкільнят.

Завдання дослідження: вивчити педагогічну літературу з проблеми ознайомлення дошкільнят з природою шляхом трудового виховання; проаналізувати методичну літературу з організації праці; виявити вплив праці у природі на освітньо-виховний процес у вихованні дошкільнят.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використані такі **методи дослідження**: теоретичний аналіз, узагальнення, експеримент.

Виклад основного матеріалу. Під час дослідження вивчено методичну літературу з організації праці. Праця в природі розглядається як один із основних методів ознайомлення дошкільників з природою. Результати численних теоретичних та експериментальних досліджень свідчать про те, що під впливом праці розвиваються всі розумові й фізичні сили дитини. Процес праці є найбільш переконливим, наочно діти впевнюються у зв'язку між умовами для рослин, тварин і їх ростом, розвитком. Діти оволодівають новими прийомами обстеження: навчаються відрізняти суху землю від вологої, пухку від твердої, культурні рослини від бур'янів. Праця об'єднує, дисциплінує, виховує почуття відповідальності за життя живих істот, адже пташка, позбавлена корму, може через добу загинути, несвоєчасно політі рослини під час спеки засихають. Важливе значення має естетичне задоволення, яке одержують діти від краси вирощених ними квіткових

рослин, від доглянутих кімнатних рослин тощо. Рухи на повітрі сприяють більш інтенсивному обміну речовин, удосконалюють координацію рухів. Зміцнюють нервову систему (Ашик та ін., 1997, с. 58).

Досліджено працю в природі як основний практичний метод ознайомлення дошкільників із природою. Виявлено, що на етапі дошкільного дитинства дитина отримує емоційні враження про природу, накопичує уявлення про різні форми життя, тобто в неї формуються першооснови екологічного мислення, свідомості, закладаються початкові елементи екологічної культури та любові до природи. Але відбувається це лише за однієї умови: якщо дорослі, які виховують дитину, самі володіють екологічною культурою: розуміють загальні для всіх людей проблеми й турбуються з їх приводу, показують маленькій людині прекрасний світ природи, допомагають налагодити взаємини з ним. Тому саме трудове виховання – важлива складова частина в ознайомленні дошкільників із природою та розумінні важливості природи в житті кожної людини (Веретенникова, 1980, с. 125).

Вивчено педагогічну літературу з проблеми ознайомлення дошкільнят з природою шляхом трудового виховання. Особливо на формування особистості дитини позитивний вплив робить праця в природі. Саме вона дає дитині відчутний і значущий результат. Доглядаючи за рослинами і тваринами, дитина проявляє турботу про природу. У праці йде активний процес пізнання застосування отриманих знань. У процесі роботи у природі зміцнюється здоров'я дитини; відбувається розвиток його психіки. При цьому дуже важлива роль педагога – його вміння створити умови, що забезпечують активність і самостійність кожного вихованця під час знайомства з природою. Вплив природи на розвиток особистості дитини пов'язаний із формуванням у нього певних знань про її об'єкти та явища (Вересов, 1993, с. 20).

Виявлено вплив праці у природі на освітньо-виховний процес у вихованні дошкільнят. Щоб розуміти природу, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, стан природи дитині необхідно створити необхідні умови, які допоможуть їй спостерігати, досліджувати зміни, що відбуваються з об'єктами природи. Діти дошкільного віку виявляють величезний інтерес до природи. Немає жодного об'єкта чи явища, до якого вони залишалися би байдужими. Завдання вихователя – розвивати й спрямовувати цей інтерес, навчати дітей уважно спостерігати явища природи, виховувати діяльну любов до неї, вміння піклуватися про рослини і тварин і нетерпимо ставитися до безглузлого псування рослин і знищення тварин. Постійне спостереження за явищами живої і неживої природи неможливо без організації в ЗДО

розвивального природного середовища, яке виступає фактором екологічного виховання дошкільників. Прикладом є організація куточка природи, ділянки в ЗДО. Головна особливість і перевага куточка природи – безпосередня близькість його мешканців до дітей. Це дозволяє вихователю протягом усього навчального року використовувати його для проведення різної діяльності з дошкільнятами. Форми організації трудової діяльності дітей на природі, методи і прийоми ознайомлення їх із природою найрізноманітніші. Вибір їх залежить від освітньо-виховних завдань, програмного матеріалу й віку дітей, а також від місцевих умов і природного оточення. Основними формами організації трудової діяльності дітей у природі є індивідуальні доручення, чергування й колективна праця. При цьому колективна праця дає можливість формувати трудові навички та вміння одночасно в усіх дітей групи (Бобильова та Дупленко, 1998, с. 3).

Висновки. Трудова діяльність є одним із важливих чинників виховання особистості. Включаючись у трудовий процес, дитина докорінно змінює всі уявлення про себе і про навколишній світ. Радикальним чином змінюється самооцінка. Вона змінюється під впливом успіхів у трудовій діяльності, що в свою чергу змінює авторитет дитини в дитячому саду. Крім цього, у процесі праці розвиваються здібності, уміння та навички. У трудовій діяльності формуються нові види мислення. Унаслідок колективної праці дитина одержує навички роботи, спілкування, співробітництва, що покращує адаптацію дитини в суспільстві. Праця є рівноправним предметом програми навчання. Таким чином, природа допомагає дітям зрозуміти велич людської праці, формує переконання: саме завдяки їй створено добробут, який їх оточує. Працюючи, малята переживають радість творення – могутнє почуття, без якого неможливо викликати бажання трудитися, приносити користь іншим. Чим довше та продуктивніше творить дитина, чим старанніше працюють її руки, тим активніше розвивається її мовлення, письмо, мислення, пам'ять, творчі здібності, підкреслював наш видатний педагог В. Сухомлинський. Природа формує в дітей і емоційну сферу. Краса природи загострює сприймання, пробуджує творчу думку. Без вражень від тиші полів і лук, шелесту дібров, пісень жайворонка в голубому небі, шепоту колосся пшениці, дзижчання джмелів і бджіл неможливе сприймання музичних творів, бо все це є тим фоном, на якому людина може зрозуміти, відчути красу музики, те джерело, з якого вона черпає натхнення (Коменський, 1982, с. 230).

ЛІТЕРАТУРА

Ашик, В. І., Ашікова, С. Г., Семицветик (1997). *Програма і керівництво по культурно-екологічному вихованню та розвитку дітей дошкільного віку*. Москва: «ЕКСМО» (Ashyk, V. I., Ashikova, S. G., Semytsvetyk (1997). *Program and guide for*

cultural and environmental education and development of preschool children. Moscow: EXMO).

- Бобильова, Л., Дупленко, О. (1998). Про програму екологічного виховання старших дошкільників. *Дошкільне виховання*, 7, 8 (Bobyliova, L., Duplenko, O. (1998). About the program of ecological education of senior preschoolers. *Preschool education*, 7, 8).
- Без природи життя неможливе (2004). *Дитячий садок, липень, число 25-26*, 9 (Life is impossible without nature (2004). *Kindergarten, July, number 25-26*, 9).
- Біла, І. (2004). Вчимо дивитися, бачити й творити. *Дошкільне виховання*, 4, 14 (Bila, I. (2004). We learn to look, see and create. *Preschool education*, 4, 14).
- Білан, О. І. (1996). *Екологічне виховання дітей дошкільного віку*. Львів (Bilan, O. I. (1996). *Ecological education of preschool children*. Lviv).
- Васильєва, М. А., Гербова, В. В., Комарова, Т. С. (2007). *Програма виховання і навчання в дитячому садку*. Москва: Мозаїка-Синтез (Vasilieva, M. A., Gerbova, V. V., Komarova, T. S. (2007). *The program of education and training in kindergarten*. Moscow: Mosaic-Synthesis).
- Веретенникова, С. А. (1980). *Ознайомлення дошкільнят з природою*. Москва: «Просвещение» (Veretennikova, S. A. (1980). *Introducing preschoolers to nature*. Moscow: "Enlightenment").
- Вересов, М. М. (1993). Основи гуманітарного підходу до екологічного виховання старших дошкільників. *Дошкільне виховання*, 7, 39 (Veresov, M. M. (1993). Fundamentals of the humanitarian approach to ecological education of senior preschoolers. *Preschool education*, 7, 39).
- Воронкевич, О. А. (2005). *Ласкаво просимо в екологію*. Москва: «Мозаїка-Синтез» (Voronkevych, O. A. (2005). *Welcome to ecology*. Moscow: "Mosaic-Synthesis").
- Грицан, М., Курик, М. (2001). Сучасна екологічна освіта: передумови, принципи, завдання. *Дошкільне виховання*, 10, 6-7 (Hrytsan, M., Kurik, M. (2001). Modern environmental education: prerequisites, principles, objectives. *Preschool education*, 10, 6-7).
- Каменєва, Н. Г. (2003). *Світ природи і дитина: Методика екологічного виховання дошкільників*. Дитинство-прес (Kameneva, N. G. (2003). *The world of nature and the child: Methods of ecological education of preschoolers*. Childhood-press).
- Козлова, С. А. (2001). *Дошкільна педагогіка*. Москва: «Владос» (Kozlova, S. A. (2001). *Preschool pedagogy*. Moscow: Vlados).
- Коменський, Я. А. (1982). *Велика дидактика*. Київ (Comenius, Ya. A. (1982). *Great didactics*. Kyiv).
- Лисенко, Н. В. (1994). *Екологічне виховання дітей дошкільного віку*. Львів: Світ (Lysenko, N. V. (1994). *Ecological education of preschool children*. Lviv: World).
- Лисенко, Н. (2004). Використання спостережень в роботі з екологічного виховання дошкільників. *Дитячий садок*, 25-26, 10 (Lysenko, N. (2004). The use of observations in the work on environmental education of preschoolers. *Kindergarten*, 25-26, 10).
- Рідей, Н. М., Дуднік, М. А. (2012). Екологічна освіта як виховання поваги до життя. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Екологія – філософія існування людства»*. Київ: ВЦ НУБіП України, (сс. 35-37) (Ridey, N. M., Dudnik, M. A. (2012). Environmental education as the education of respect for life. *Proceedings of the First All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Young Scientists "Ecology - the philosophy of human existence"*. Kyiv: VC NULES of Ukraine, (pp. 35-37)).
- Рідей, Н. М., Кучеренко, Ю. А., Тусюк, О. Ю. (2015). Роль екологічної культури у розвитку взаємин суспільства і природи. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Екологія – філософія*

*існування людства». Київ: НУБіП України, (сс. 34-36) (Ridey, N. M., Kucherenko, Yu. A., Tusyuk, O. Yu. (2015). The role of ecological culture in the development of relations between society and nature. *Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference of Students, Postgraduates and Young Scientists "Ecology – Philosophy of Human Existence"*. Kyiv: NULES of Ukraine, (pp. 34-36)).*

РЕЗЮМЕ

Волкова Людмила Екологическое воспитание детей дошкольного возраста в процес се труда в природе.

В статье отражены результаты изучения педагогической литературы по проблеме ознакомления дошкольников с природой путем трудового воспитания и проведен анализ ознакомления дошкольников с природой методом труда в природе. Выявлено влияние труда в природе на образовательно-воспитательный процесс в воспитании дошкольников. Для решения поставленных задач использованы такие методы исследования, как теоретический анализ, обобщение, эксперимент.

Ключевые слова: дошкольник, экологическое сознание, развивающая природная среда, экологическая культура, трудовое воспитание, трудовая деятельность, труд.

SUMMARY

Volkova Liudmyla. Ecological education of preschool children in the process of labor in nature.

Study of the pedagogical literature on the problem of acquainting preschoolers with nature through labor education is relevant nowadays. Analysis of the methodological literature on labor organization is conducted. Acquaintance of preschool children with the nature by a method of work in the nature is revealed. The impact of work in nature on the educational process in the education of preschool children is identified.

To solve the set task, the following research methods were used: theoretical analysis, generalization, experiment.

During the research the methodological literature on labor organization was worked out. Work in nature is considered as one of the main methods of acquainting preschoolers with nature. The results of numerous theoretical and experimental studies indicate that under the influence of labor develop all the mental and physical strength of the child. In the process of work the most convincing, clearly children are convinced of the connection between the conditions for plants, animals and their growth and development.

The relevance of the chosen topic is determined by the fact that for the effective implementation of work on acquainting preschoolers with nature, it is necessary to conduct not only a set of classes, but to involve in practical activities through various forms of work in nature. That's why "Environmental education of preschool children in the process of working in nature" is the topic of this work.

Key words: preschooler, ecological consciousness, developing natural environment, ecological culture, labor education, labor activity, work.